

A LETÖLTÉS MINT JOGI FOGALOM

A letöltés ma már teljesen hétköznapi művelet az életünkben. Rendszeresen töltünk le a számítógépünkre vagy okostelefonunkra képeket, videókat, zenéket, szövegeket, szoftvereket. A letöltés műveletének jogi megítélése szempontjából érdekes, hogy a felsoroltak mindegyike a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) hatálya alatt szerzői jogi védelmet élvező szerzői mű lehet. Ha pedig a letöltés művelete jellemzően szerzői műveket érint, felvetődik a kérdés, hogy vajon a letöltést is szerzői jogi fogalomként kell-e értelmezni?

„A kultúránk szempontjából központi helyen álló szellemi tulajdon fogalmának nincs olyan megfogalmazása, ami közvetlenül megfeleltethető lenne az absztrakt információs tér kategóriáinak. Az információs térben meg lehet fontolni egy dokumentum szerzőségének problémáját [...], de technikai infrastruktúra, egyszerűen a technikai hatékonyság és a megbízhatóság miatt szükségessé teszi a másolatok készítését. A másolatokhoz kötött copyright fogalmának e területen egyszerűen semmi értelme nincsen.”² Vagy mégis? Jelen cikk témája a letöltés fogalmának technikai és jogi elemzése, amely minden esetben másolási művelettel járó informatikai folyamat. Az Sztj. a szerzői művek internetes másolatainak megszerzésére nem használja a letöltés kifejezést, pedig a mindennapi szóhasználatunkban és az informatikai szakirodalomban is kulcsfogalom. Szükséges ezért tisztázni a letöltés mint tevékenység jogi megítélését is. A témakör mélyebb vizsgálata során belátható, hogy a letöltésnek – mint az informatikai jog speciális alapfogalmának – jelentéstartalmát a szerzői jog keretrendszerén belül találhatjuk meg.

A letöltés műveletének helyes jogi minősítését segíti, illetve árnyalja, ha megértjük a folyamat informatikai hátterét. Már csak azért is, mert az igazán érdekes jogi kérdések a letöltés lépéseinek informatikai elemzése során merülnek fel. Jelen tanulmányban ezeket a kérdéseket és a rájuk adható lehetséges válaszokat keressük.

1. A letöltés mint szerzői jogi fogalom

Az Sztj. 18. § (1) bekezdése szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. A letöltés során is többszörözés történik, eredményeként az eredeti mű másolata jelenik meg a letöltő eszközén. Például a mobiltelefonra letöltött új csengőhang a szolgáltató szerverén található letöltésre kínált .mp3 zenefájlról készült másolatként jelenik meg az eszköz memóriájában és a szerveren tárolt fájl nem érinti, az továbbra is változatlan formában megmarad az eredeti tárhelyen is.

A letöltés tehát szerzői jogi értelemben az elektronikus formában létező szerzői mű olyan többszörözése, amelynek eredményeként a másolat egy, a lemásolt fájl tárhelyétől különböző tárhelyre (vagyis egy másik eszköz memóriájába) kerül. A letölteni kívánt állomány jellegétől függetlenül ugyanaz a letöltés minősítése. Az informatikai jog és annak központi részhalmozát jelentő szoftverjog alapvetése, hogy a szoftver is szerzői mű [Sztj. 1. § (2) bekezdés c) pont]. Az Sztj. eltérő rendelkezése hiányában pedig a szoftver letöltése azonos megítélés alá esik a más elektronikus formában tárolt szerzői művek (irodalmi művek, képek, zeneszámok, videók) letöltésével. Független a letöltés jogi minősítése attól is, hogy a szoftverek többségét letöltésük után általában még telepíteni is kell ahhoz, hogy futtathatók és funkcióik hasznosíthatók legyenek. A szoftver minden megjelenési formája szerzői jogi védelem alatt áll, ezért a telepítést lehetővé tevő állományok letöltése már a szoftver telepítését megelőzően is a program többszörözésének minősül szerzői jogi értelemben. A telepítő (ún. installer) a szoftver megjelenési formája, s mint ilyen szerzői mű, többszörözése az Sztj. hatálya alá eső felhasználási engedélyhez kötött cselekmény.

Fontos elhatárolni a letöltés és a nyilvánossághoz közvetítést a téma pontos tárgyalásához. Utóbbi az Sztj. 26. § (8) bekezdésében megjelenő és a jelen tanulmányban tárgyalt jelenséghez szorosan kapcsolódó testvérfogalom. A nyilvánossághoz közvetítésen jelen esetben azt értjük, hogy az interneten vagy más hálózaton keresztül kifejezetten a felhasználói elérés céljára teszik közzé a szerzői művet. A felhasználói elérés módja azonban többféle lehet: megvalósulhat letöltés útján, amelynek eredményeképpen a felhasználó tartós másolatra tesz szert, illetve a letöltés lehetősége nélkül is (pl. streamingszolgáltatás útján). Jól tükrözi ezt az ARTISJUS gyakorlata is, amely megkülönbözteti az előbbi esetkört a letöltést nem engedő lehívásra hozzáférhetővé tétel eseteitől.³

2. Hibás letöltés, félbeszakadt letöltési folyamat

Előfordul, hogy a letöltés a felhasználó utólagos utasítása (letöltés leállítás) vagy technikai ok (megszűnik az internetkapcsolat) miatt félbeszakad. Ebben az esetben a letöltő eszközének memóriájában egy félig letöltött és ezért jellemzően használhatatlan vagy hibás fájl marad. Ebből a fájlból különböző informatikai műveletekkel a részben letöltött mű még részlegesen visszafejthető lehet. Mindannyian tapasztaltuk már például azt a jelenséget, amikor nagyon lassú internetkapcsolat mellett egy böngészőbe betölteni kívánt kép fentről lefelé haladva vékony csíkként jelenik meg, majd amikor az internetkapcsolat teljesen megszakad, akkor egy félig betöltött képet látunk csak a képernyőn (legalábbis a jelenség nosztalgikus érzést kelt sokunkban az internet őskorára emlékezve). Ilyen esetben a böngészőben megnyitott weboldal megjelenítéséhez ideiglenesen letöltendő kép fájl csak részlegesen került letöltésre az eszközünkre, ezért nem láthatjuk az egészet. Egy részét viszont felismerhetően megjeleníti a képernyő.

A fentiek alapján felmerül a kérdés, hogy a hibás vagy félbeszakadt letöltések is többszörözésnek minősülnek-e szerzői jogi szempontból? Például, ha a kedvenc zenekarom digitális lemezbortoltójának 70%-át sikerült letölteni és meg is jeleníthető a képernyőn, akkor történt szerzői jogi értelemben többszörözés?

Álláspontunk szerint igen. A többszörözés akkor is megvalósul, ha az eredeti fájl csak egy részét töltik le, de úgy, hogy az beazonosítható az eredeti mű részeként és hordozza az eredeti szerzői mű egyéni, eredeti jellegét. Az egyéni jelleg itt a szerző szellemi alkotómunkájára, hozzáadott értékére utal, amely más szakemberek számára nem egyértelmű, tehát a létrehozott mű nem evidens vagy közhelyszerű. Valamint az egyéni, eredeti jellegnek kifejezésre is kell jutni a műben, vagyis objektív módon érzékelhetőnek kell lennie az emberek számára.

Vajon hibás vagy félbeszakadt letöltés esetén megvalósul a műrészlet szerzői jogi értelemben vett többszörözése? Ha például egy hibásan letöltött szoftverről beszélünk, amelynek nem nyitható meg az állománya (a tárgykód nem futtatható töredékét töltöttük csak le), akkor is szerzői jogi értelemben vett többszörözés történt?

Az EU 91/250 irányelv (a továbbiakban: Szoftver Irányelv) 4. cikkének a) pontja szerint a szerzői jogi jogosult kizárólagos joga a számítógépi program bármely eszközzel és bármely formában, részben vagy egészben történő tartós vagy időleges többszörözése. Az Európai Unió Bíróságának C-406/10. SAS Institute Inc. kontra World Programming Ltd. ítéletében foglaltak alapján azt mondhatjuk, hogy amennyiben harmadik személy megszerezne a szoftver forráskódjának vagy tárgykódjának egy részét az a Szoftver Irányelv hivatkozott 4. cikke szerinti részleges többszörözésnek minősülne. Ebből arra következtethetünk, hogyha egy fájl részlegesen letöltünk – annak ellenére is, hogy nem nyitható meg – az részleges többszörözésnek minősül, mivel a védett mű egy részét (vö. szoftver tárgykódja-

nak egy részét) ilyenkor is lemásoljuk, és a védelem a mű gyakorlati felhasználhatóságától független.

A beazonosíthatósági – más szóval felismerhetőségi – kritérium és az egyéni, eredeti jelleg követelménye a részleges másolatra látványlag mintha ellentmondásban állna az Európai Unió Bíróságának idézett ítélkezési gyakorlatával. Álláspontunk szerint azonban nincs ellentmondás a két elméleti megközelítés között. Ugyanis elméleti szinten nem zárja ki az Európai Unió Bíróságának ítélete a kivételeket. A mű gyakorlati felhasználhatósága valóban nem előfeltétele annak, hogy a részleges letöltés többszörözésnek minősüljön, azonban ez nem jelenti azt, hogy többszörözésnek minősülne az önálló bitjeire bontott adatállomány olyan apró részletének kiragadása, amely már az eredeti mű egyéni, eredeti jellegét nem hordozza és az eredeti mű beazonosítására sem alkalmas. Ebben az esetben a felismerhetlenségig apróra szelgetelt adatállomány töredéke már nem állna szerzői jogi védelem alatt.

Elméleti szinten tehát lehetséges lenne, hogy csupán egyetlen „bitnyi” adat letöltése után azonnal félbeszakadjon a letöltési folyamat. Ekkor többszörözésről beszélni teljességgel értelmetlen lenne. A használhatatlan és felismerhetetlen fájl-töredék ilyen esetben nem volna több, mint a sikertelen letöltési folyamat melléktermékeként keletkezett adatszemet. A letöltési kísérlet meghiúsult, így a szerző jogi érdeke nem sérült. Ez azonban egy nagyon ritka és kivételes eset. A gyakorlatban a befejezetlen letöltések szinte mindig nagyobb, érdemi fájlrészlet letöltésével járnak, tehát a műrészlet többszörözése általában megvalósul.

Felhívjuk a figyelmet rá, hogy hibás vagy félbeszakadt letöltés kapcsán indult jogvitában a fenti elméleti kivételre hivatkozni már csak azért sem érdemes, mert az alábbi körülmények miatt a gyakorlatban szinte minden letöltést szerzői jogi értelemben vett többszörözésnek kell minősíteni és ezért a felhasználási engedély hiányában szerzői-jogsértés kockázatával jár a hibás vagy félbeszakadt letöltés is.

Egyrészt a szerzői mű többszörözéséhez a szerzőtől származó felhasználási engedély szükséges, amely a többszörözési tevékenységre is kifejezetten kiterjed. Ez azt jelenti, hogy a többszörözés megkezdéséhez már ugyanúgy felhasználási engedély szükséges, mint a többszörözési tevékenység egészének megvalósításához. Tehát már a letöltés elindításához is felhasználási engedélyre van szükség. Ha jogellenesen indítjuk el a letöltést, akkor az adatállomány első részletének másolásával megvalósul a szerzői jogi jogsértés (hát még a kedvenc zenekarunk lemezbontójának második, harmadik, negyedik képcsíkjának letöltésével...).

Másrészt az átlagfelhasználó számára elérhető letöltési sebesség az interneten már bőven meghaladja a magányos bitek és bájtok nagyságrendjét. A fent vizsgált kivétel ezért az extremitásig fokozott elméleti példa, amelynek nincs realitása a gyakorlatban.

Harmadrészt a letöltés során keletkező műrészlet másolatát jellemzően olyan fájl tartalmazza, amelynek elnevezése és metaadatai, illetve belső struktúrája megegyeznek a letöltendő fájljal. A töredék származása ezért legtöbbször különösebb erőfeszítés nélkül megállapítható.

Tehát a letöltés indítása felhasználási engedély nélkül már önmagában szerzőijog-sértés, ráadásul a beazonosíthatóság szinte minden fájl-töredék esetében fennáll, míg az egyéni, eredeti jelleg a letöltött állomány mérete alapján az esetek túlnyomó többségében valószínűsíthető.

3. A letöltés mint informatikai folyamat

Érdemes a letöltés folyamatát informatikai szempontból is megvizsgálni részletesebben. A hétköznapi jelentésén túl e fogalom mögött ugyanis jogi szempontból is releváns műszaki tények állnak.

Először is vegyük észre, hogy az interneten keresztül történő letöltés nem kétszereplős esemény. Letöltés alatt informatikai nyelven azt értjük, hogy egy interneten elérhető platformon lehívásra hozzáférhetővé tett/közzétett fájl (szöveg, kép, videó, szoftver futtatható állománya) a letöltésre kínáló tárhelyéről a letöltő tárhelyére másolunk. Egy szoftver letöltésekor a szoftver futtatható vagy te-

lepítővel ellátott állományát másolja a letöltő a saját eszközére. A letöltésben valójában a letöltésre kínáló és a letöltő mellett a fájl másolásához szükséges adatáramlást lehetővé tevő internetszolgáltató is részt vesz. Szintén gyakori szereplő a letöltésre kínáló tárhelyet működtető tárhelyszolgáltató (ún. hosting szolgáltató), hiszen fizikai értelemben az ő tárhelyéről kerülnek a fájlok átmásolásra a letöltő tárhelyére.

A szoftver vagy más fájl letöltésének művelete ráadásul nem egyetlen cselekményt, hanem informatikai műveletek sorozatát jelent, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a világhálón keresztül egyik eszköztől a másik eszközre hibátlanul átmásolásra kerüljön a letöltendő fájl. Ez az adattovábbítás az ún. TCP/IP protokoll alapján történik az internet egyes pontjai közt.

A TCP/IP két kommunikációs protokollból, a TCP-ből (Transmission Control Protocol) és az IP-ből (Internet Protocol) áll. A hálózati kommunikációban az IP felel azért, hogy a hálózaton lévő számítógépek megfelelően azonosítva legyenek (IP-cím), és hogy az adatszomogok megfelelően eljussanak a célszámítógéphez. Mivel a modern operációs rendszerek az úgynevezett többfeladatos modellt használják, azaz lehetővé teszik több folyamat egyidejű futtatását, a hálózaton lévő számítógépek címzésén kívül szükség van egy olyan protokollra is, amely biztosítja, hogy az adatszomogok eljussanak a fogadó számítógépen lévő folyamatokhoz. Ennek a problémának a megoldására jött létre a TCP, amely a célszámítógépen futó folyamatok azonosítását port számokhoz köti. A TCP azért is fontos, mert az internetes kommunikáció általában két folyamat, például egy web-szerver és egy böngészőprogram között realizálódik. Tehát a letöltési folyamat során is kulcsfontosságúak a TCP/IP-k, érdemes ezek működését részletesebben is megismerni az informatikai folyamat megalapozott jogi minősítéséhez.⁴

Az IP felelős a web-szerver és a böngészőprogram közötti kapcsolat létrehozásáért, biztosítva, hogy a letöltendő adatok pontosan a megfelelő célhelyre – azaz a böngészőprogram IP-címére – kerüljenek. Az IP-címek segítségével azonosítják a hálózaton lévő eszközöket, így a web-szerver pontosan tudja, hova kell elküldenie az adatokat. Az IP által létrehozott kapcsolat felett a TCP veszi át az irányítást, amely elengedhetetlen a letöltési folyamat két kiemelt jelentőségű szakaszában: az adatok csomagokra bontásában és ezeknek a csomagoknak az elküldésében.

A letöltés során az adatok nem egy nagy tömbként (tehát a letöltött szoftver sem egyben, egyszerre), hanem sok kisebb, adatátviteli szempontból kezelhető adatszomagra bontva kerülnek elküldésre. Ennek a megközelítésnek kettős előnye van: egyrészt javítja a hálózati forgalom hatékonyságát a könnyebben irányítható kisebb csomagok révén, másrészt lehetővé teszi, hogyha egy csomag hibásan érkezik, csak azt a konkrét csomagot kell újra küldeni az egész letöltendő állomány helyett.

A TCP nemcsak a csomagok elküldéséért felel, hanem biztosítja azt is, hogy ezek a csomagok a helyes sorrendben és biztonságosan érkezenek meg a céljukhoz, ebben az esetben a böngészőprogramhoz. A web-szerver és a böngésző között létrejövő kommunikációs csatornán keresztül a TCP folyamatosan figyelemmel kíséri az adatok integritását, megerősíti az adatszomogok megérkezését (egy ún. ACK – *acknowledgement* visszajelzéssel) és szükség esetén kezeli a hiányzó vagy hibás csomagok újraküldését.⁵ Ez a folyamat kulcsfontosságú az internetes letöltések megbízhatósága és zökkenőmentessége szempontjából.

A letöltött állományok tehát csomagokra bontva kerülnek továbbításra a világhálón, majd a csomagok összeillesztésével állnak elő teljes értékű másolatként a célszámítógépen. Ahhoz, hogy a csomagok célba érjenek, megérkezésükről a küldő meggyőződhesen, majd a címzettnél a csomagok értelmesen összeilleszthetők legyenek a letöltendő állománnyá, a csomagokat hordozó üzenetekhez több metaadatot is társítani kell. A küldéskor az állomány részlete mellett a küldőt, a címzettet, az állomány azonosítóját, a részlet helyét az állományban (ha úgy tetszik a csomag sorszámmát) és más technikai metaadatokat is minden csomaggal együtt továbbítani szükséges a fent leírt folyamat működtetéséhez. Az adatszomogok

első 20 bájtnál találhatóak meg ezek a már említett metaadatok és elsősorban tehát a TCP/IP-k hálózati forgalomirányítását teszik lehetővé, illetve az adatsomagok újbóli összeállítását segítik elő a címzetthez való megérkezésüket követően.

Ezek a metaadatok ugyan az adatsomagok mellé kerülnek, mégsem képezik a letöltött szerzői mű integráns részét, annak ellenére sem, hogy a mű részleteire vonatkozó információkat is tartalmaznak. Összehasonlításképpen e metaadatok alkalmazása olyan, mint amikor a régészek egy őslény csontvázát a múzeumba szállításkor csontonként felcímkézik: a lelet származási helyét, feltárásnak idejét, funkcióját, a csontvázban elfoglalt helyét pontosan adják meg, hogy a múzeumban sikeresen és hitelesen újra összeállítható legyen.

Megjegyezzük, hogy álláspontunk szerint nem értelmezhető a csomagok metaadatokkal való ellátása a letöltött szerzői mű átdolgozásaként, tekintettel arra, hogy nem jön létre eredeti műtől eltérő egyéni, eredeti jelleggel rendelkező állomány, ami egy átdolgozó személy szellemi tevékenységéből fakadna. Rádásul a letöltés végén a csomagok összeillesztésével a metaadatok elvesznek, leválasztásra kerülnek a kísért műrészekről. A metaadatok a szerzői művet csupán kísérik, de nem kerülnek „beledolgozásra” a szerzői mű testébe.

4. A letöltésben közreműködők felelőssége

A fentebb olvasottak alapján kijelenthető, hogy bármely letöltés gomb megnyomásával a felhasználó elindít valamilyen adatmásolási és adattovábbítási folyamatot az interneten keresztül. A letöltési kívánt fájl a folyamat során nem egyben, hanem az interneten keresztül szeletekben küldi el az egyik eszköz a másiknak. A megfelelő internetprotokoll-szabályok meghatározzák, hogy ezek a kis adatsomagok hogyan néznek ki és mennyi adatot tudnak egyszerre szállítani az internet egyik pontjáról a másikra.

A letöltés eredményeként ezek a kicsi adatsomagok érkeznek be a letöltő számítógépére, amely egymás mellé teszi és újra összeilleszti azokat a memóriájában egy fájlba. Ha a letöltés sikeres volt, akkor a folyamat végén a számítógép memóriájában a teljes fájl, azaz a teljes szerzői mű másolata a letöltő rendelkezésére áll.

Felmerülhet a kérdés, hogy az adatforgalmat lebonyolító internetszolgáltatónak van-e bármilyen szerzői jogi értelemben vett kötelezettsége vagy felelőssége, amikor egy szerzői mű szeleteit továbbítja az interneten keresztül? A szolgáltató ugyanis egy szerzői művet bont darabokra, illetve szerzői művek darabjait továbbítja a hálózat pontjai között. Ezentúl felmerülhet a tartalmat tároló, ahhoz hozzáférést biztosító közvetítő szolgáltatók felelősségének kérdése is jogellenes letöltés esetén.

„Minden új, a szerzői jogi művek felhasználását lehetővé tevő technológia elterjedésénél megindul a harc a lobbis és a felhasználók érdekeit érvényesíteni próbáló szolgáltatók között, így volt ez a rádió, kábeltelevízió és a videókazetta feltalálásánál is, és most az internet kapcsán is természetesen.”⁶ Időről időre felmerülnek javaslatok arra vonatkozóan, hogy a közvetítő szolgáltatókat kötelezze a jogalkotó a továbbított tartalom szűrésére. „Egyrészt az internetszolgáltatókat próbálják rákényszeríteni, hogy ne továbbítsák a szerzői jogsértő tartalmakat (lásd pl. Belgiumban az elhíresült Sabam-ügy), másrészt azokat az internetes oldalakat próbálják megszüntetni/elérhetetlenné tenni, melyek lehetővé teszik a tartalmak jogsértő módon való cseréjét (lásd Pirate Bay esete), harmadrészt a tartalmakat engedély nélkül felhasználó internetezőket próbálják meg szankcionálni.”⁷

Mind a hatályos, mind a korábbi uniós és tagállami szintű szabályozás (néhány kivételtől eltekintve) megengedő a közvetítő szolgáltatók irányában. Az elektronikus kereskedelemről és szolgáltatásokról szóló 2000/31/EK irányelv 12–14. cikkei alapján a tartalomhoz hozzáférést biztosító, azt tároló szolgáltató mentesül a tartalomért való felelősség alól, amennyiben nincs tudomása jogellenes tevékenységről vagy információiról, olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek nyilvánvalóan jogellenes tevékenységre vagy információra utalnának, illetve nincs hatása az átvitt adatokra, tartal-

mukra.⁸ Ezen széles körű mentességen az Európai Unió új, digitális szolgáltatásokról szóló 2022/2065/EU rendeletének 4–6. cikkei nem változtattak.⁹

A fent hivatkozott szabályozás mintha kivonná a szolgáltatókat a szerzői jogi jogsértések felelőssége alól, mintegy szemet hunyva afölött, hogy ezek teszik lehetővé a fájlok elérését, többszörözését, lehívásra hozzáférhetővé tételét. Úgy tűnhet, hogy a letöltési csatornát biztosító szolgáltató tehát nem felelősségre vonható alanya a szerzői jogi jogviszonynak a letöltésre kínáló és letöltő között, s így a felelősség elsősorban a letöltésre kínálóé a közzétett tartalomért.¹⁰ Ennél azonban árnyaltabb a helyzet.

A korábbi uniós szabályozás az ún. értesítési és eltávolítási eljárás¹¹ alkalmazását írta elő a közvetítő szolgáltatók számára, ahogyan a hatályos rendelet is.¹² Eszerint, ha a szolgáltatók tudomást szereznek arról – korábban értesítés, napjainkban bejelentés útján –, hogy jogellenes információt, például szerzői jog által védett műveket tároltak, ezekhez hozzáférést biztosítottak, azokat el kell távolítaniuk, a további hozzáférést meg kell akadályozniuk. Ellenkező esetben az uniós szabályozás szerint a közvetítő szolgáltató nem mentesülhet a felelősségre vonás, pontosabban a jogosult tagállamának jogszabályai alapján előírt kötelezettségek, szankciók alól. Ugyanis a közvetítő szolgáltatókat a tagállami bíróságok, közigazgatási hatóságok nemzeti jogrendszerükkel összhangban a jogsértés megszüntetésére vagy megelőzésére kötelezhetik az irányelv korábbi és a rendelet hatályos szabályozása alapján.¹³ A fenti eljáráson túl a 2000/31/EK irányelv 44. preambulumbekzdése, valamint a hatályos digitális szolgáltatásokról szóló 2022/2065/EU rendelet (DSA) 20. preambulumbekzdése szerint az a szolgáltató, aki szolgáltatásának igénybevevőjével jogellenes cselekedetek elkövetése céljából szándékosan együttműködik, nem mentesülhet a felelősségre vonás alól.

A legújabb uniós jogalkotási aktusok (előbb a 2019/790-es CDSM irányelv, majd a DSA) rendelkezései jelentősen előremozdították a szerzői jogi megfelelést és a közvetítő szolgáltatók felelősségi szűrké zónájának szűkítését. Általában elmondható, hogy a közvetítő szolgáltató a szerzői jogi jogsértésekért való felelősség alól egyre nehezebben tudnak mentesülni.¹⁴ Ugyanakkor a 2019/790/EU irányelv normáit a hazai jogban megjelenítő Sztj. 57/A–57/H. §-ok meglátásunk szerint a letöltés tekintetében speciális, a 2022/2065/EU rendelettel párhuzamos felelősségi rendszert hoztak létre.

Az Sztj. 57/A. §-ában olvasható meghatározás szerint a tartalom-megosztó szolgáltatók (egyik) fő célja szerzői jogi védelem alatt álló tartalmak tárolása, nyilvánosságához közvetítésük, lehívásra hozzáférhetővé tételük, illetve azt is lehetővé teszik, hogy a felhasználók maguk töltsenek fel tárhelyeikre oltalmazott alkotásokat. Mivel a jogalkotó koncepciója szerint ezen szolgáltatók tudják, hogy szerzői művek letöltését is biztosítják, nem mentesülhetnek a jogsértő felhasználásért való felelősség alól, hovatovább engedélyt kell kérniük a jogosultaktól az Sztj. 57/D. §-a alapján. Az Sztj. 57/E. § (2) bekezdésében olvasható mentesülési feltételek jelentősen szigorúbbak a 2022/2065/EU rendelet 4–6. cikkeivel összehasonlítva.

Hazánkban az Sztj. 94. § (1) bekezdése alapján a jogosult követelheti az illetékes bíróságtól, hogy kötelezze a szolgáltatót a jogsértő cselekmény – hozzáférés biztosítása, tárolás – abbahagyására, elégtétel adására, adatszolgáltatásra a jogsértés körülményeiről, továbbá a jogsértéshez használt eszközök, valamint a jogsértéssel előállított dolog – például a szolgáltató tárhelyére feltöltött műpéldány – megsemmisítésére. Az Sztj. 94. § (2) bekezdése kártérítés követelését is lehetővé teszi a szerző számára a polgári jog felelősségi szabályai szerint.

A 2000/31/EK irányelvet átültető, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Ekertv.) 2016-ban bevezette az „alkalmazásslágtató” fogalmát.¹⁵ Az ilyen természetes, illetve jogi személy valamilyen szoftverhez hozzáférést, alkalmazást, ezekhez kapcsolódó szolgáltatásokat biztosít specifikus szoftveren vagy webes felületen a felhasználók számára. Részükre az Ekertv. 8. § (1) bekezdése ugyanazon mentesülési feltételeket biztosította, mint az egyszerűsített tárolást végző

szolgáltatók számára. Tehát egy letöltésre fejlesztett szoftver készítője nem követett el jogsértést, ha nem ő kezdeményezte az információ továbbítását, választotta meg a továbbítás címzettjét, sem a továbbított információt, illetve azt nem változtatta meg.

A fenti mentesülési feltételek miatt a letöltéshez szoftvert készítő vagy kínáló felelősségének megállapítása nem vált a magyar ítélezési gyakorlat részévé, noha erre az Sztj. 94. § (3) bekezdése lehetőséget teremtett. A digitális szolgáltatásokról szóló 2022/2065/EU rendelet az uniós jog elsőbbsége alapján „eldöntötte” a fenti szereplők számonkérését azzal, hogy nem határozta meg önálló szolgáltatói kategóriaként őket, illetve nem rendelkezett felelősségükéről.

A tárhelyszolgáltatók letöltésért való felelőssége abban az esetben merülhet fel, amennyiben szerzői jog által védett tartalmak kerülnek feltöltésre felületükre nagyobb mennyiségben. Egyik fő céljuk a fájlok letöltésének biztosítása, valamint a fentiek ismeretében az üzemeltetők vagy a letöltők nem kísérik meg a jogosultaktól felhasználási engedély megszerzését. A letöltéshez programokat készítő, egyszerű továbbítást, gyorsítótárazást nyújtó közvetítő szolgáltatók felelősségi rezsímje továbbra sem szigorodott a hatályos uniós és hazai szabályozás értelmében.

5. Letöltési feltételek a felhasználási szerződésben

A fentiekben tisztáztuk, hogy a letöltés szerzői jogi értelemben többszörözési tevékenység, amely felhasználási engedélyhez kötött. A felhasználási engedélyt az Sztj. által szabályozott speciális típusú szerződés megkötésével szerezheti meg a letöltő. A felhasználási szerződés (szoftverek esetében gyakran hívjuk végfelhasználói szerződésnek, angolul „end user licence agreement”) jellemzően a letöltött mű felhasználását szabályozza és nem a letöltési folyamatot.¹⁶ Ennek ellenére gyakran kerülnek a felhasználási szerződésbe a letöltésre vonatkozó feltételek is.¹⁷ Bármilyen fájl letöltésekor felmerülnek ugyanis lényeges műszaki és üzleti kritériumok. Folytatva a letöltés jogi fogalmának és értelmezési tartományának kibontását, ebben a fejezetben néhány ilyen jellemző feltételt ismertetünk:

A letöltés alapvető műszaki feltétele az internethez való stabil hozzáférés, ami biztosítja a letöltendő adatállomány eljuttatását a letöltő számítógépére. Jellemző letöltési feltétel, hogy a letöltő felelőssége a szerződéskötést követően a sikeres letöltéshez szükséges stabil internetkapcsolat biztosítása és az a kikötés, hogy a letöltésre kínáló semmilyen felelősséget nem vállal a rossz internetkapcsolat miatt felmerülő letöltési késedelemért vagy a letöltés meghiúsulásáért.

Hétköznapi technikai szempont bármely letöltés elkezdésekor, hogy van-e elegendő tárhely az eszközön a letöltendő fájlok elhelyezésére. A letöltési feltételek közé sorolható az a felhasználási szerződésben szintén meg-megjelenő figyelemfelhívás, amelyben a letöltésre kínáló pontos tájékoztatást ad a letölthető fájl méretéről és ezenfelül – szoftver esetén – a futtatáshoz szükséges tárhelykapacitásról. A letöltés eleve ellehetetlenülhet vagy menet közben meghiúsulhat, ha a letöltő nem rendelkezik a megfelelő méretű tárhellyel. Mivel ezzel csupán a licencdíj kifizetése után, a letöltés elindításakor szembesülhet, ezért kiemelt jelentősége van a letöltésre kínáló szempontjából, hogy a szerződéskötéskor egyértelműen tájékoztassa a sikeres letöltéshez szükséges szabad tárhelyszükségletről a letöltőt. A megfelelő figyelemfelhívó rendelkezés elhelyezésével megelőzhető, hogy a tárhelyhiányra és a műszaki paramétereikről való hiányos tájékoztatásra hivatkozással éljen elállási joggal a letöltő.

Szoftvereknél előfordul, hogy a felhasználási szerződésben korlátozzák a telepíthető példányok számát (jellemzően egy licenccel egy eszközre telepíthető a szoftver), de ritkábban az is előfordul, hogy a letöltések számát vagy idősjávát korlátozzák. Utóbbiak nemcsak szoftverekre, hanem általában a letölthető tartalmakra vonatkozóan előforduló korlátozások. Ezek közül talán a legtipikusabb az, hogy a letöltési jog a szerződéskötéssel nyílik meg és határozott idő elteltével megszűnik, ami nem érinti a felhasználási szerződés hatályát.

6. Letöltés és streaming

Tovább árnyalva a fentiekben ismertetett letöltési folyamatot, érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy letöltés és letöltés között is különbséget lehet tenni. A letöltés során az állományt egy eszközzel egy másik eszköz memóriájába másoljuk, ahol a törlésének pillanataig tartósan fellelhető.

Ugyancsak többszörözés történik az ún. gyorsítótárba való letöltés során, azonban ebben az esetben az állományok csak ideiglenesen elérhetőek. A gyorsítótár, mint átmeneti tároló funkciója a gyakori felhasználói adatműveletek gyorsítása. A gyorsítótárban tárolódnak el a webböngészőben már felkeresett weboldalak is, így ismételt felkeresés esetén hamarabb hozzáférhetőek a gyorsítótárból, mint a távoli szerverről való újabb letöltés esetén. A gyorsítótár ideiglenes és limitált tárhely. Amennyiben a számítógép nem áll feszültség alatt, a gyorsítótár törlődik. Ettől függetlenül a letöltésnek ezt az alfaját is azonos szerzői jogi megítélés alá sorolhatjuk, hiszen még ha ideiglenes is, de a szerzői mű vagy részletének egy teljes értékű másolata kerül eltárolásra az eszközön. Fontos hangsúlyozni, hogy ez a felhasználási eset a szabad felhasználás körébe tartozik az Sztj. 35. § (6) bekezdés a) pontja alapján, amennyiben szabad felhasználás a mű járulékos vagy közbenső – a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képező, önálló gazdasági jelentőség nélküli – időleges többszörözése, ha kizárólag az a célja, hogy lehetővé tegye az átvitelt harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által.

A streaming esetében egy egyirányú adatfolyam útján a „streamelt” mű letöltött részleteit reprezentáló adatsomagok (pl. filmkockák) azonnal értelmezhetővé válnak a címzett eszköz számára. Azonban a letöltött adatsomagok nem maradnak sem a memóriában, sem pedig a gyorsítótárban eltárolva, kizárólag az igénybevételek pillanatában elérhetőek. A streaminget ezért máshogy minősítjük a tartós másolatot létrehozó letöltési módokhoz képest.

A streaming letöltést nem engedő lehívásra hozzáférhetővé tétel.¹⁸ Bár tagadhatatlan, hogy a mű részletei egyenként bejárják a világhálót kisebb adatsomagokban és sorra eljutnak a felhasználó eszközére, mi azok ideiglenes megjelenésére és a felhasználást követő „elfelejtésére” tekintettel funkcionálisan, az informatikai megvalósulásukban és így jogi minősítés szempontjából is elkülöníthetőnek látjuk a letöltést és a streaminget. Álláspontunk szerint a streaming is a szerzői mű felhasználásának minősül ugyan, de nem a letöltés kapcsán tárgyalt klasszikus többszörözés formájában, ezért a letöltés jogi fogalmát a streamingszolgáltatás jogi minősítésétől el kell különíteni, helytelen streaming kapcsán letöltésről beszélni.

7. Az illegális letöltésekről röviden

A tartalmak internetes terjesztésének módjai változatosak. A fent ismertetett letöltés, tartalommegosztás, streaming jogserű formái csupán a digitális valóság egyik fele. A másik felében – az internet szürke vagy sötét zónáiban – a tartalmak jogellenes terjesztésének különböző formái is fellelhetőek. A fentiekben kifejtettük, hogy a letöltés egy felhasználási cselekmény, ezért minden esetben jogellenes a letöltés, ha a letöltő nem rendelkezik a mű felhasználására engedéllyel. A jogellenes letöltések különböző variációi (pl.: direkt jogellenes közzététel, open source szoftverként vagy szabad felhasználású műként feltüntetett jogellenes közzététel, jogellenesen átdolgozott mű közzététele) mellett kiemelkedik a terjesztési módok egyik nem tervezett, mára széles körben elterjedt jelensége: a fájlcsere, ismertebb nevén torrentezés, amelynek említésével a jogi szabályozás árnyékosabb szegletébe lépünk.

Jelen tanulmány nem kíván a torrentezés szabályozásának oksági vizsgálatába bocsátkozni. A jogserű és jogellenes letöltés elkülönítési problematikájának komplexitására kívánjuk csupán felhívni a figyelmet.

A torrentezés az az ún. peer-to-peer protokoll, amelyben minden felhasználó letöltő és letöltésre kínáló is egyben, központi szervergéppel közbeiktatása nélkül. Torrentezéskor a fájl letöltése nem egy

forrásból, hanem egyszerre több forrásból, darabonként történik. Nincs egy letöltésre kínáló, aki a mű egészét elérhetővé tenné a letöltő számára. A torrentezés sokféle célt szolgálhat, önmagában az eljárás – mint technológiai megoldás – nem jogellenes. Azonban a szerzői művek torrentezés útján történő terjesztése felhasználási engedély nélkül természetesen lehet az.

Az Sztj. 16. § (1) bekezdése szerint szerzői mű felhasználásához – így többszörözéséhez, nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételéhez – a szerző engedélye szükséges. A szerző engedélye nélküli felhasználás szerzői jogi jogsértés, amelynek jogkövetkezményei az Sztj. 94. § (1) és (2) bekezdései alapján: A jogsértés megtörténtének bírósági megállapítása, a cselekmények abbahagyására és elégtétel adására kötelezés, adatátadásra kötelezés a jogsértéssel érintett szolgáltatásokról és üzleti kapcsolatokról, a jogellenes felhasználás útján szerzett gazdagodás visszatérítése, a megelőző állapot helyreállításának előírása, a jogsértéssel előállított művek vagy műmásolatok lefoglalása, kereskedelmi forgalomból visszahívása, megsemmisítése, továbbá a kártérítés. Mindezen hatékonyan tűnő jogkövetkezmények ellenére a szerzők általában a meg nem fizetett jogdíjat követelik az alperesektől. Ennek több oka van, mint például a letöltések pontos számszerűsítésének nehézsége, a jogkimerülés miatt alacsonyabb összegben megállapított díjazás és az eljárás költségei, negatív sajtóvisszhang, valamint a további jogsértéstől való elrettentés alacsony foka. Megfigyelhető volt például az ún. Pirate Bay-ügyet követően a BitTorrent, egy másik, hasonló elven működő fájlmegosztó oldal forgalmának növekedése. Csúpan annyi történt, hogy a felhasználók átvándoroltak az új felületre. E szempontból a Pirate Bay torrentoldal ellen indított perek a kívánttal éppen, hogy ellentétes hatást keltenek.¹⁹ Egy másik, talán gyakoribb probléma a jogsértők identitásának rejtve maradása. A torrentoldalakat gyakran ún. virtual private network (VPN) használata mellett látogatják, pontosan azért, hogy letöltés közben névtelen maradjon a felhasználó. A VPN-szolgáltatások elrejtik a felhasználó otthoni IP-címét,

ami megnehezíti annak megállapítását, hogy ki folytatja a sértett szerzői mű jogellenes terjesztését.

Büntetőjogi szempontból a releváns tényállás a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése. A 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 385. § (1) bekezdése szerint, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Bár ez egyértelműen alkalmazható lenne minden jogellenes torrentezésre, amellyel közreműködik egy felhasználó szerzői művek tömegekhez közvetítésében, azonban a Btk. 385. § (5) bekezdése az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt illetően büntetendőséget kizáró okot fogalmaz meg: Nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, feltéve, hogy a cselekmény jövedelem-szerzés célját közvetve sem szolgálja.

8. A letöltés mint jogi fogalom összetettsége

Észrevételünk szerint az informatikai jog fogalmainak átfogó, a szak kifejezések által leírt informatikai folyamatok működésének mélyebb megértésére alapozó tárgyalására kiemelt szükség van most, hogy az informatika fejlődésének sebessége sosem látott tempóban fokozódik. Az új technológiai megoldások gyors elterjedése mellett az alapvető informatikai jogi fogalmakból összeálló biztos alapokra van szükség, amelyek kiállják a technológia változásának kihívásait. Álláspontunk szerint a letöltés jelen tanulmányban tárgyalt fogalma is ilyen. A fentiekben igyekeztünk megmutatni a letöltés fogalmának technológiai és jogi komplexitását, amely reméljük, hozzájárul a hétköznapi szóhasználatban általánosan bevett szó informatikai és jogi nyelven történő pontosabb használatának elősegítéséhez.

Jegyzetek

- 1 A szerzők a CapsLaw digitális jogász műhely tagjai (vezető oktató: Dr. Ungváry Botond kamarai jogtanácsos, IT jogi szakértő, alumnus: Dr. Szilárd Ákos, Dr. Ratatics Tímea, joghallgatók: Csernik Balázs, Faragó Tamás, Oszlászki Márkó, Ruszkai Szonja, Takács Boglárka)
- 2 Idézi Tim Berners-Lee szavait a „The World Wide Web-past, present and future” című munkájából BODÓ Balázs A távközlési szolgáltatók felelőssége a továbbított tartalomért a fájlcsere és a szólásszabadság kérdései felől című munkájában, *Infokommunikáció és Jog*, 2011/44. szám, (június) 75. oldal.
- 3 Lásd például az Artisjus I.23. számú közleményét a zeneművek nyilvánosság számára egyedi lehívásra hozzáférhetővé tételéről, Hivatalos Értesítő, 2022. évi 69. szám.
- 4 S. TANENBAUM, Andrew – J. WETHERALL, David: „Számítógép-hálózatok”. Panem Könyvek, Taramix Kft, 2013, Budapest, 1.4 fejezet (Hivatkozási modellek).
- 5 Transmission Control Protocol (TCP) dokumentáció, IBM Coproration (forrás: <https://www.ibm.com/docs/en/zos-basic-skills?topic=4-transmission-control-protocol-tcp> utolsó letöltés ideje: 2024.02.24)

- 6 DETREKŐI Zsuzsa: „Szabályozható-e az internet?” *Infokommunikáció és Jog*, 2010/39 (augusztus), 121. oldal.
- 7 DETREKŐI Zsuzsa i. m. 121. oldal.
- 8 Az Európai Parlament és Tanács 2000/31/EK irányelve, 12–14. cikkei.
- 9 Az Európai Parlament és Tanács 2022/2065/EU rendelet 4–6. cikkei.
- 10 PARTI Katalin – LUISA Marin: „Foltvarrással az on-line illegális tartalom ellen: a tartalomblokkolás, a közvetítő szolgáltató felelőssége és az értesítési-levételi eljárás”. *Infokommunikáció és Jog*, 2012/49. szám (április), 59–60. oldalak.
- 11 PARTI Katalin Luisa MARIN i. m. 62. oldal.
- 12 Ld.: 2000/31/EK irányelv 13–14. és 16. cikkei, 2022/2065/EU rendelet 5–6. cikkei.
- 13 Ld.: 2000/31/EK irányelv 12–14. cikkei, a 2022/2065/EU rendelet 4–6. cikkei.
- 14 GRAD-GYENGE Anikó: A tartalommegosztó platform-szolgáltatók és más közvetítő szolgáltatók szerzői jogsértésekért való felelőssége a Digital Services Act tükrében, *In Media Res*, 2023/2. szám. (25–44. o.), 42–43. o.
- 15 2001. évi CVIII. törvény 2. § m) pont.

- 16 Például a Microsoft Office végfelhasználói szerződése egyetlen alkalommal említi a letöltést. Lásd: In: https://download.microsoft.com/documents/uset/terms/Office%20Standard_XP_English_dd23a86e-2271-4357-9de0-d063cd0c2d53.pdf, utolsó letöltés ideje: 2024.03.01.
- 17 Például az ESET szoftvergyártó vállalat végfelhasználói szerződése meghatározza, hogy a letöltés a saját felületről, az interneten keresztül történhet. Lásd: In: https://help.eset.com/log_collector/3.2/hr-HR/eula.html, utolsó letöltés ideje: 2024. 03.01.
- 18 KESERŐ Barna Arnold: A streaming szerzői jogi megítélése, különös tekintettel a filmipar nagy streaming szolgáltatóinak gyakorlatára, *Iustum Aequum Salutare*, XIX. évfolyam, 2023/1. szám, 57–59. oldalak.
- 19 FOREMAN, Violeta Solonova: *Problems with BitTorrent Litigation in the United States: Personal Jurisdiction, Joinder, Evidentiary Issues, and Why the Dutch Have a Better System*, 13 WASH. U. GLOBAL STUD. L. REV. 127 (2014), in: https://openscholarship.wustl.edu/law_global_studies/vol13/iss1/8 [2023.12.11.] , utolsó letöltés ideje: 2024.03.01.